

Handläggare
Jenny Fäldt
Telefon: 08-508 287 86**Till**
Miljö-och hälsoskyddsnämnden
2019-04-23, p.24

Rekommendation för konstgräs, gummigranulat och platsgjutet gummi

Förvaltningens förslag till beslut

1. Godkänna rekommendationen för konstgräs, gummigranulat och platsgjutet gummi med tillhörande kemikalie- och miljökrav (bilaga A)
2. Uppdra åt förvaltningen att vid behov föreslå uppdateringar av rekommendationen och tillhörande kemikalie- och miljökrav för beslut i miljö- och hälsoskyddsnämnden
3. Översända rekommendationen till berörda förvaltningar och bolag

Anna Hadenius
FörvaltningschefMaria Svanholm
Avdelningschef

Sammanfattning

Miljöförvaltningen har tagit fram en rekommendation för konstgräs, gummigranulat och platsgjutet gummi. Rekommendationen syftar till att begränsa spridning av mikroplaster till omgivande miljö samt att begränsa framförallt barn och ungdomars exponering för miljö- och hälsofarliga kemikalier. Förvaltningen redovisade *Rekommendation för konstgräs, gummigranulat och platsgjutet gummi*, bilaga C, med medföljande åtta bilagor för miljö- och hälsoskyddsnämnden den 6 juni 2018. Nämnden beslutade att rekommendationen och bilagor skulle remitteras till berörda nämnder och bolag i staden.

Merparten av remissinstanserna har inkommit med remissyttranden, fem instanser har avstått från yttrande. Rekommendationen har mottagits väl och flertalet förvaltningar och bolag arbetar redan i linje med rekommendationen. Förvaltningen har gått igenom samtliga remissyttranden och revidering har skett i form av språkliga omarbetningar och förtydliganden i rekommendationen och i dess bilaga som omfattar förslag på miljö- och kemikaliekrav. Synpunkterna har kommenterats i en remissammanställning (bilaga B till tjänsteutlåtandet). Det finns även önskemål som inte föranleder ändringar i själva rekommendationen, men som kan ligga till grund för vidare utveckling av miljö- och kemikaliekrav samt skötselrutiner under kommande implementeringsfas, i dialog och samarbete med berörda förvaltningar och bolag. Några av remissinstanserna påtalar att ett genomförande av rekommendationen kan bidra till ökade kostnader för drift, underhåll och alternativa material. Flera nämnder och bolag påtalar behovet av stöd från miljöförvaltningen gällande kompetens vid uppföljning av miljö- och kemikaliekrav.

Sammanfattning av de vanligaste synpunkterna:

- Önskemål om förtydligande av kemikaliekraven och skötselrutinerna för den löpande skötseln
- Önskemål om förtydligande av texterna som kan utgöra underlag till förfrågningsunderlag (upphandling)
- Önskemål om förtydligande av att åtgärder även omfattar platsgjutet gummi
- Önskemål om förtydligande av hur tillgänglighet och säkerhet kan tillgodoses med andra material
- Om möjligt införa kraven i Byggvarubedömningen, stadens miljöbedömningssystem för bygg- och anläggningsmaterial, för att undvika specifik uppföljning
- Att kostnaderna för att genomföra åtgärder för minskad spridning av mikroplast i dagsläget inte är medräknade i projekten och att resurser i form av kunskap och finansiella medel behövs
- Att det är av vikt att staden undersöker alternativa material

Svensk Däckåtervinning AB (SDAB) har också inkommit med ett remissyttrande som i huvudsak bygger på samma argument som i tidigare skrivelse till miljö- och hälsoskyddsnämnden. Skrivelsen besvarades av miljö- och hälsoskyddsnämnden den 28 augusti 2018.

Bakgrund

Idag ersätts grus- och gräsytor av olika storlek alltmer av konstgräs med eller utan ifyllnadsgranulat. Konstgräs används både på fotbollsplaner för tävlingsspel och på mindre bollplaner/multisportytor. Det används också på lekplatser och små ytor som är avsedda för lek snarare än bollsport. Konstgräs ökar nyttjandegraden och möjligheten till spontanidrott på bollplaner.

Platsgjutet gummi används som markbeläggning och fallskydd i lekmiljöer och på aktivitetsytor. Det gäller till exempel multisportytor, lekplatser, förskolegårdar och skolgårdar.

Gummiprodukter används för att skapa lekmiljöer för barn, öka tillgängligheten och minska risken för fallskador. På grund av den höga exploateringsgraden så är det högt slitage på lekplatser i det offentliga rummet, vilket har bidragit till den ökade anläggningen av artificiella material såsom konstgräs och platsgjutet gummi.

Konstgräs med eller utan ifyllnadsgranulat och platsgjutet gummi har alltså från många synvinklar stora fördelar, men det finns också nackdelar. I detta sammanhang behandlas främst två nackdelar:

- Spridning av mikroplast
- Spridning av kemikalier

Rekommendationen riktar sig till såväl stadens egna upphandlade entreprenader som till markupplåtelser.

Rekommendationen omfattar all anläggning av konstgräs, gummigranulat och platsgjutet gummi i olika användningsområden inomhus och utomhus. Exempelvis dekoration, fotbollsplaner, multisportytor, lekytor med konstgräs, gummigranulat eller platsgjutet gummi, samt skötsel av befintliga sådana ytor.

Rekommendationen omfattar användningen av nyproducerat gummi (EPDM, TPE), gummi av återvunna däck (SBR), konstgräs samt övriga syntetiska material i konstruktionen.

En önskvärd utveckling på lång sikt är en övergång till nya material eller lösningar. Staden testar kontinuerligt nya material för att se om de uppfyller alla funktionella krav. På kort sikt gäller det dock att välja bästa befintliga alternativ, att ställa kemikaliekrav på materialet samt att åtgärda spridningen av mikroplaster och kemikalier så nära källan som möjligt.

Ärendets beredning

Rekommendationen är en del av handlingsplanen för minskad spridning av mikroplast som kommunfullmäktige uppdragit åt

förvaltningen att ta fram i samråd med berörda nämnder och styrelser. Handlingsplanen för mikroplast, Dnr 2018-1179, har varit på kontorsremiss till stadens förvaltningar och bolag under hösten 2018 och ett färdigt förslag kommer att presenteras för nämnden den 23 april 2019.

Förvaltningen redovisade *Rekommendation för konstgräs, gummigranulat och platsgjutet gummi* med underlagsmaterial¹ för miljö- och hälsoskyddsnämnden den 6 juni 2018. Nämnden beslutade att rekommendationen och underlagsmaterialet skulle remitteras till berörda nämnder och bolag i staden. Internremissen skickades till 19 nämnder och nio bolag. Av dessa har 16 nämnder, trafikkontoret genom kontorsyttrande och sex bolag inkommit med remissyttranden. Södermalms stadsdelsnämnd, Stadsledningskontoret, Micasa Fastigheter i Stockholm AB, Stockholms Hamn AB och Stockholms Parkering AB har inte inkommit med remissyttranden.

SDAB fick ta del av remissen, trots att det inte var ett externt remissförfarande. Bolaget inkom med ett remissyttrande som i huvudsak bygger på samma argument som i tidigare skrivelse till miljö- och hälsoskyddsnämnden. Skrivelsen har besvarats av miljö- och hälsoskyddsnämnden den 28 augusti 2018.

Förvaltningen har gått igenom samtliga remissyttranden som inkommit och utfört revidering i form av språkliga omarbetningar och förtydliganden i rekommendationen och bilagan² till denna. I detta tjänsteutlåtande kommenteras synpunkter som föranlett revidering och synpunkter som kommer att beaktas vid kommande implementering. Övriga synpunkter från förvaltningar och bolag kommenteras i remissammanställningen ([bilaga B](#) till tjänsteutlåtandet).

Majoriteten av remissinstanserna är positivt inställda till *Rekommendation för konstgräs, gummigranulat och platsgjutet gummi* vilket också framkommer i särskilda uttalanden från stadsdelsnämnderna i Bromma, Hässelby-Vällingby, Norrmalm och Rinkeby-Kista.

¹ Remissversionen av rekommendationen och de bilagor som följde med i remissen finns redovisade i bilaga C. Sju av bilagorna är utredningsunderlag och dessa har inte reviderats efter nämndens sammanträde den 12 juni 2018.

² Förslag på kemikalie- och miljökrav vid anläggning av fotbollsplaner, multisportytor, idrottsarenor och lektytor som innehåller syntetiska material, se fotnot 1.

Rekommendationen, bilaga A, omfattar i den reviderade versionen:

- Rekommendation för konstgräs, gummigranulat och platsgjutet gummi
- Bilaga - Förslag på kemikalie- och miljökrav vid anläggning av fotbollsplaner, multisportytor, idrottsarenor och lektytor som innehåller syntetiska material.

Övriga bilagor som fanns med i remissen är underlagsmaterial och ingår inte i den slutliga rekommendationen.

Nationella och internationella myndigheter uppdaterar kontinuerligt vägledningar, riktlinjer och lagstiftning på området. Det sker också en snabb produkt- och teknikutveckling inom området som upphandlingskraven behöver hållas anpassade till. Förvaltningen bör därför få i uppdrag att årligen uppdatera rekommendationen inklusive kemikalie- och miljökraven i dess bilaga.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Majoriteten av remissinstanserna ställer sig positiva till rekommendationen för konstgräs, gummigranulat och platsgjutet gummi. Flertalet förvaltningar och bolag arbetar redan enligt de förslag som anges i rekommendationen. Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd anser exempelvis att det är angeläget att staden tillhandahåller enhetliga och tillförlitliga rekommendationer i en komplex fråga. Trafikkontoret anser att frågan är mycket viktig och välkomnar rekommendationen och anser att den ger en god vägledning för förhållningssätt vid planering samt vid projektering, upphandling, anläggning, uppföljning och skötsel av konstgräsytor och platsgjutet gummi. Idrottsförvaltningen arbetar också aktivt i den riktning som rekommendationen förespråkar gällande miljöprestanda och skötselrutiner och anser att det är av vikt med samverkan och samsyn inom staden och att alternativa material testas.

Förvaltningen ser mycket positivt på förvaltningars och bolags aktiva arbete i den riktning som rekommendationen förespråkar.

Punkterna nedan har föranlett revidering i rekommendationen och bilaga 1 (Förslag på kemikalie- och miljökrav vid anläggning av fotbollsplaner, multisportytor, idrottsarenor och lektytor som innehåller syntetiska material):

Punkten "Undvik" i rekommendationen

Idrottsförvaltningen och fastighetskontoret anser att ordvalet "undvik" i punkt 1 i det remitterade förslaget till rekommendation ("Undvik i möjligaste mån konstgräs, gummigranulat och platsgjutet gummi") kommer att försvåra möjligheten att möta efterfrågan på fler fotbollsplaner.

Miljöförvaltningen har med uttrycket "undvik" inte haft för avsikt att det ska framstå som att nya konstgräsplaner inte ska anläggas. Rekommendationen syftar till att tydliggöra att miljöaspekter såsom mikroplastspridning och exponering för kemikalier ska vägas in vid valet av material och vid driften av anläggningarna. När en yta planeras behöver en avvägning göras om konstgräs/gummigranulat/platsgjutet gummi behövs utifrån den tänkta användningen av ytan. Förvaltningen är medveten om den stora efterfrågan på fotbollsplaner och den höga anläggningstakten för dessa. Det är mycket viktigt att krav ställs på utformning, material, leverantörer och entreprenörer. Det kan också röra sig om att planera verksamheten för att minimera användning av materialen.

Förvaltningen har med anledning av synpunkterna reviderat rekommendationens första punkt (genomstruken text utgår):

1. Undvik

~~Undvik i möjligaste mån konstgräs, gummigranulat och platsgjutet gummi, genom att~~

- ~~a. försöka att hitta ersättningsprodukter.~~
- ~~b. minimera ytorna med markbeläggning av konstgräs och gummimaterial.~~

till:

1. Planering

Planera verksamheten och anläggningens utformning så att ytorna med konstgräs och gummimaterial minimeras och försök att hitta alternativa material.

Förtydliganden gällande åtgärder för platsgjutet gummi

Älvsjö stadsdelsnämnd önskar att rekommendationen förtydligar anläggnings- och skötselkraven för konstgräsytor utan löst gummigranulat. Rekommendationens fokus ligger till stor del på gummigranulatet i konstgräsplaner anser stadsdelsnämnden. SISAB anser att det vore önskvärt att rekommendationen gör tydligare åtskillnad på olika anläggningar. SISAB menar att texten i

rekommendationen främst handlar om spridning av obundet granulat från konstgräsplaner och att ingen skillnad görs på en stor idrottsanläggning och en liten förskolegård.

Förvaltningens svar

Rekommendationens fokus har initialt varit inriktat på löst gummigranulat, men egna undersökningar och Naturvårdsverkets utredning har påvisat att granulat även sprids ifrån platsgjutet gummi då granulat hittades i dagvattensediment.³ Förvaltningen delar Älvsjö stadsdelsnämnds synpunkt att andra material än gummigranulat ska lyftas fram i rekommendationen. Förvaltningen anser också att SISAB:s synpunkt är viktig. En åtgärd har infogats under punkt 5 i rekommendationen gällande exempel på möjliga åtgärder för att minska spridningen av mikroplast på befintliga anläggningar:

Underhåll lek- och multisportytor med platsgjutet gummi så att inte skadegörelse, slitage eller ålder på underlaget bidrar till mikroplastspridning

Språkliga omarbetningar och förtydliganden har skett i rekommendationen för att lyfta fram andra material och användningsområden än löst gummigranulat på fotbollsplaner. Miljö- och kemikaliekrav samt skötselrutiner kommer att förtydligas för respektive anläggningstyper under kommande implementeringsfas i dialog med berörda förvaltningar och bolag.

Avgränsning gällande vilka ytor som berörs av rekommendationen

Stockholmshem lyfter fram att rekommendationens avgränsning behöver vidgas till att innefatta alla de ytor där konstgräs, gummigranulat och platsgjutet gummi användas i framtiden.

Förvaltningens svar

Förvaltningen håller med om att det är relevant att inkludera både dagens och framtidens potentiella områden för användning av konstgräs, gummigranulat och platsgjutet gummi. Avgränsningen i rekommendationen (s. 1) har ändrats till följande formulering:

³ Sammanställning av kunskap och åtgärdsförslag för att minska spridning av mikroplast från konstgräsplaner och andra utomhusanläggningar för idrott och lek. Krång, A.-S., Olshammar M., Edlund D., Hållén J., Stenfors E., och Winberg von Friesen L. IVL Rapport C 359, 2019. Konsultrapport på uppdrag av Naturvårdsverket.

Rekommendationen omfattar all anläggning av konstgräs, gummigranulat och platsgjutet gummi och andra syntetiska material i olika användningsområden inomhus och utomhus.

Förtydliganden i bilagan,- miljö och kemikaliekrav

Kemikaliekrav och skötselrutiner

Flera remissinstanser efterfrågar tydligare rutiner, checklistor och ansvarsfördelning avseende skötsel, drift, avfallsskede och miljöplan i rekommendationen. Skötselrutiner för redan anlagda ytor av platsgjutet gummi och gummigranulat är också något som framhålls som angeläget att ta fram. Det efterfrågas också förtydliganden av miljö- och kemikaliekrav och kravtexter till förfrågningsunderlag som kan användas vid upphandling.

Förvaltningens svar

Förvaltningen avser att utforma kravmallar till förfrågningsunderlag gällande miljö- och kemikaliekrav samt rutiner för skötsel under den kommande implementeringsfasen. Kraven skiljer sig åt beroende på om det är konstgräs med eller utan gummigranulat som ska anläggas eller en lektyta med platsgjutet gummi.

Det är viktigt att rutiner för skötsel och drift utformas i dialog med sakkunniga på stadens bolag, förvaltningar och leverantörer.

Det är även viktigt att ta fram råd vid rivning och återvinning av gamla anläggningar med konstgräs, gummigranulat och gummiasfalt.

Miljö- och kemikaliekraven till förfrågningsunderlag i bilagan har förtydligats genom en sammanfattande text i bilagans inledning och smärre genomgående justeringar. Specifika kemikalie- och skötselkrav kommer att tas fram under kommande implementeringsfas i samråd med berörda förvaltningar och bolag.

Ekonomiska och personella resurser

Fastighetsnämnden har uppgivit att genomförande av rekommendationen kommer att kräva betydande ekonomiska resurser för åtgärder relaterade till att begränsa mikroplastspridning vid anläggning, skötsel, snöhantering och bruk av konstgräsplaner med gummigranulat. Bland annat kommer åtgärderna att öka kostnader för granulatfilter och tömning. Planerna antas också få en minskad livslängd om de ska bytas ut innan slitage ökar spridning av mikroplaster. Nämnden lyfter även fram att det krävs resurser för utveckling av alternativa material och metoder samt för tester av nya miljövänligare material.

SISAB påtalar att det kan bli ökade driftkostnader för drift av lösfnllnadsmaterial, t.ex. sand och bark om dessa ersätter syntetiska material.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd lyfter fram att den inte har några egna resurser eller kompetens för att kartlägga behovet av eller att följa upp åtgärder inom nämndens ansvarsområden. Trafikkontoret menar att en förutsättning för att parkupprustning med arbete i stadens miljöbedömningssystem Byggvaru- bedömningen ska vara möjlig är att kontoret får fortsatt stöd från miljöförvaltningen i genomförandet. Detsamma gäller för framtagandet av specifika materialkrav och uppföljning. Trafikkontoret anser att de behöver miljöförvaltningens hjälp med upprättande av miljöplaner för projekten samt vid säkerställande av att stadens miljökrav uppfylls. Älvsjö stadsdelsnämnd påtalar att rekommendationen anger att det ska finnas en miljöansvarig i varje projekt som miljösäkrar processen. Då inte heller trafikkontorets anläggningsavdelning har den kompetensen, skulle det behövas ett centralt ramavtal inom detta område. Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd anser att resurser och kompetens för kontroll och uppföljning av kraven i rekommendationen behöver säkras i staden.

Förvaltningens svar

Förvaltningen har förståelse för att rekommendationen kan leda till ökade kostnader för stadens bolag och nämnder gällande skötsel, drift och utveckling av alternativa material. Kemikaliecentrum på miljöförvaltningen finns tillgänglig för att stödja förvaltningar och bolag i att utforma och följa upp kemikaliekrav och arbetar också för att öka kunskapen om alternativa material. Kemikaliecentrum har dock inte tillräckliga resurser för att arbeta med miljöplaner och uppföljning i enskilda projekt.

Kostnader för drift och avfallshantering kan vid användning av syntetiska material vara högre än vid användning av alternativa material. Miljöförvaltningens rekommendation och Naturvårdsverkets vägledning sammanfattar befintlig kunskap och lagstiftning på området. Jämfört med dagens hantering av avfallet som uppkommer vid en konstgräsplan (t.ex. granulatspill) så kommer kostnaderna att öka då nödvändiga åtgärder vidtas, såsom tät uppsamlingsplats för snö innehållande granulat samt granulatfällor i dagvattenssystemet. Dessa kostnader ska enligt lagstiftningen primärt bäras av verksamhetsutövaren. Kostnaden för sanering och omhändertagande av förorenat dagvatten kommer annars att få bäras av någon annan instans i samhället då avfallet hamnar i omgivande mark eller vatten. En annan kostnad som

uppstår och som också måste tas med i beräkningen är kostnaden för utbytet av konstgräsmattor m.m. där stora mängder plastavfall ska hanteras.

Inköp av syntetiska material kan också vara förenat med högre kostnader än för naturliga material som t.ex. bark. På konstgräsplaner avsedda för lättare spelare (barn) kan till exempel funktionskraven upprätthållas utan att använda gummigranulat som ifyllnad. Detta skulle kunna ge lägre livscykelkostnader än för en motsvarande plan med ifyllnadsgranulat eftersom inköp av granulat, skötselåtgärder för att minska mikroplastspridning och tillvaratagande av uttjänt granulat leder till högre kostnader ur ett livscykelperspektiv. En möjlig utveckling för bolag och förvaltningar under kommande implementeringsfas kan vara att jämföra livscykelkostnader för olika markbeläggingsmaterial. Motsvarande livscykelkostnader kan även utföras på konstgräsplaner med eller utan syntetiskt eller naturligt ifyllnadsgranulat.

Önskemål om att omforma rekommendationen till riktlinjer Stockholm Vatten och Avfall AB (SVOA) är positivt till att rekommendationerna tas fram och fastställs, men skulle helst se att de utformas som riktlinjer eftersom bolaget tycker att det är viktigt att minska mängden mikroplaster till recipient och avloppsreningsverken.

SVOA anser att texten i rekommendationen inte ska formuleras med "ska övervägas", "bör beaktas", etc.. För att få genomslag anser bolaget att åtgärder ska formuleras med "ska".

Förvaltningens svar

Förvaltningen håller med om att det är viktigt att minska mängden mikroplaster till recipient och avloppsreningsverk. Syftet med rekommendationen är att begränsa miljöpåverkan vid användningen av syntetiska material genom att ge tydliga råd om hur detta kan uppnås.

Det är mycket viktigt att bolag och förvaltningar anstränger sig gemensamt för att minska spridning av miljö- och hälsofarliga kemikalier och mikroplaster till omgivande mark och vatten.

Remissyttrande från SDAB

I huvudsak bygger SDAB:s remissyttrande på samma argument som i tidigare skrivelse till miljö- och hälsoskyddsnämnden, som nämnden besvarade den 28 augusti 2018.

SDAB anser att rekommendationen bör förkastas i dess helhet och omarbetas. SDAB menar att däckgranulat inte påverkar miljö eller hälsa negativt, givet att konstgräsplanen underhålls för att undvika granulatflykt.

SDAB anser även att rekommendationen saknar överväganden i relation till generationsmålet övergripande ambition om resurseffektiva och giftfria kretslopp. Vidare ifrågasätter SDAB rekommendationens förenlighet med miljöbalkens proportionalitetsprincip: ”Vid bedömning ska särskild hänsyn tas till nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder”.

På flera punkter instämmer SDAB med förvaltningens rekommendation. Det gäller exempelvis att kemikaliekrav ska ställas vid upphandling, dock inte enligt samma haltgränser och metod som miljöförvaltningen föreslagit, att skötselrutiner och utformning av konstgräs ska motverka spridning av mikroplaster samt uppföljning av dessa åtgärder. SDAB anser att granulat, i synnerhet granulat från återvunna däck, diskrimineras trots att materialet enligt SDAB har överlägsna egenskaper ur miljö-, funktionalitets- och ekonomiskt perspektiv.

Förvaltningens svar

Miljöförvaltningen delar inte SDAB:s åsikt, att miljö- och hälsoaspekter endast har koppling till utformning, drift och skötsel och inte till materialet. Miljöförvaltningen har konstaterat att det finns risker för miljö- och hälsopåverkan av samtliga syntetiska material som används på fotbollsplaner, multisport- och lekytor. Det gäller gummigranulat av olika slag, konstgräset som sådant och de limmer och bindemedel som används. Staden har en omfattande användning av materialen och den betydande volymen medför att miljö- och hälsopåverkan inte kan uteslutas.

Stadens kemikalieplan⁴ anger bl.a.

- Utfasningsämnen ska inte förekomma i de varor, material och produkter som staden använder.
- Om prioriterade riskminskningsämnen förekommer ska de alltid bedömas i den aktuella användningen och hanteras utifrån den risk som då kan uppkomma.

- Särskilda krav ska ställas när det gäller särskilt känsliga användningsområden, exempelvis när barn exponeras och när direkt spridning till omgivningen sker.

Dessa riktlinjer bygger på formuleringar i miljökvalitetsmålet Giftfri miljö och prioriteringar i Handlingsplan för giftfri vardag⁵ och den av riksdagen beslutade kemikaliepropositionen (2013/14:39)⁶. Egenskapskriterierna för utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen har fastställts av Kemikalieinspektionen. För utfasningsämnen överensstämmer kriterierna i huvudsak med de kriterier som ligger till grund för tillståndsprövning inom EU:s kemikalielagstiftning.

Miljöförvaltningen har konstaterat att det finns väsentliga svårigheter att få detaljerad information om kemiskt innehåll i nyproducerat och återvunnet gummi. De analyserade SBR-granulaten av återvunna däck uppfyller inte stadens krav med avseende på kemiskt innehåll, eftersom några prover innehåller halter av PAH:er (polycykliska aromatiska kolväten) som överskrider gränsvärden enligt PAH-begränsningarna i REACH⁷. Vidare innehåller alla SBR-granulat zinkhalter som överskrider riktlinjer för känslig markanvändning.

Miljöförvaltningen delar SDAB:s åsikt att det är viktigt att öka användning av återvunnet material för att bidra till cirkulär ekonomi, men att åtgärder även måste vidtas för att uppnå miljömålet ”Giftfria och resurseffektiva kretslopp”. För att uppnå målet har Naturvårdsverkets tagit fram en vägledning för ökad och säker materialåtervinning⁸. I vägledningen rekommenderas att avfall som innehåller särskilt farliga ämnen eller har okänt innehåll inte ska återvinnas. Förvaltningen rekommenderar, i linje med Naturvårdsverkets vägledning, att återvunna däck inte ska användas där barn kan komma i kontakt med dem, t.ex. som fyllnadsmaterial i konstgräsplaner eller som översta skikt på fallskyddsytor. Däremot medger rekommendationen användning av återvunna däck i underliggande lager om stadens generella kemikaliekrav uppfylls.

En viktig princip är att staden kan välja bort material innehållande miljö- och hälsoskadliga kemikalier i olika tillämpningar. Det görs kontinuerligt när staden bygger eller upphandlar byggentreprenader. I detta sammanhang ska betonas att rekommendationen inte anger krav som ska ställas på enskilda verksamhetsutövare vid tillsyn eller

⁵ <https://www.kemi.se/global/rapporter/2014/rapport-5-14-handlingsplan-giftfri-vardag-2015-2020.pdf>

⁶ <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2013/12/prop.-20131439/>

⁷ Bilaga XVII, till REACH-förordningen (EG) nr 1907/2006

⁸ <https://www.naturvardsverket.se/upload/stod-i-miljoarbetet/vagledning/avfall/materialatervinning/vagledning-okad-saker-materialatervinning.pdf>

prövning enligt miljöbalken, utan avser vilken nivå staden själv vill hålla i det stadsinterna kemikaliearbetet. Det föreligger därför ingen konflikt med miljöbalkens proportionalitetskrav.

Förvaltningen kommer att beakta SDAB:s förslag gällande striktare skötselrutiner, uppföljning och möjligheten att tidigarelägga krav på emissioner, urlakning och livscykelanalys (LCA) i det fortsatta arbetet med rekommendationen.

Vidare utveckling

Förvaltningen avser att fortsätta utreda materialen inom exempelvis följande områden:

- Kvantifiering av kolvätefraktioner i gummigranulat.
- Emissionsmätningar. Gummigranulat avger flyktiga ämnen till omgivningen. Vilka ämnen som avges och mängden ämnen behöver utredas mer. Halter kan sedan utgöra underlag till hur krav ska formuleras.
- Urlakning av ämnen: vid nederbörd urlakas ämnen från gummigranulat. Vilka ämnen som avges och mängden ämnen behöver utredas mer. Halter kan sedan utgöra underlag till hur krav ska formuleras.
- Damm och partiklar. Granulaten innehåller damm och partiklar och dessa kan även genereras vid nötning av gummigranulat.
- Utredning om gummigranulat innehåller material i nanoform.
- Utreda övriga hållbarhetsfrågor såsom avfallshantering, livscykelkostnader och livscykelanalyser för olika material.

Särskilda uttalanden

Bromma stadsdelsnämnd

Cecilia Obermüller m.fl. (MP), Johan Heinonen m.fl. (S) och Lillemor Samuelsson (V) lämnade ett särskilt uttalande:

”Majoriteten ställer sig bakom förvaltningens tjänsteutlåtande och vill därför anföra följande: ”Vi vill att lekplatser, förskolegårdar och skolgårdar i första hand ska utformas med naturmaterial. Vi ser positivt på att dessa rekommendationer tas fram och förutsätter att förvaltningen kommer att följa kommande rekommendationer.”

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Ledamot Sarah Aziz (MP) lämnade ett särskilt uttalande.

Ordförande Kadir Kasirga (S) med flera, ledamot Amanda Elfström (V) med flera, ledamot Helen Jäderlund Eckardt (L) med flera, vice

ordförande Bo Arkelsten (M) med flera samt ersättare Carina Franke (KD) anslöt sig till MP:s särskilda uttalande.

”Vi ställer oss bakom förvaltningens tjänsteutlåtande och vill därutöver anföra följande: Plast i offentliga miljöer ska minimeras och vi vill undvika dessa material på lekplatser, förskolegårdar, skolgårdar, naturmark och parker. Dessa ytor ska istället utformas med naturmaterial. Vi ser mycket positivt på att dessa rekommendationer tas fram för att adressera problemet med spridning av mikroplaster från stadens ytor till dagvatten och vattendrag. I ett förändrat klimat behöver vi också icke-hårdgjorda ytor för lokalt omhändertagande av dagvatten och minska effekter av värmeböljor. Stadens parker ska vara en tillflyktsort och en buffert för ekosystemtjänster i staden. Vi förstår att leriga gräsmattor är en utmaning ur ett skötselperspektiv, men andra åtgärder kan och bör vidtas för att öka möjligheten att vistas i parkerna.”

Norrmalms stadsdelsnämnd

Ordföranden Petra Gardos Ek m.fl. (M), Olov Lindquist (L) och Ylva M Larsson m.fl. (MP) lämnade ett särskilt uttalande. Fredrik Adolfsson (C) och Annette Hultåker (KD) lämnade ett ersätтарыttrande.

”Plast i offentliga miljöer ska minimeras och vi vill undvika dessa material på lekplatser, förskolegårdar, skolgårdar, naturmark och parker. Materialen emitterar och detta bör ur hälsosynpunkt studeras noga och riskbedömas då det framför allt drabbar de små barnen som vistas nära ytorna. Vi ser mycket positivt på att rekommendationerna tas fram för att adressera problemet med spridning av mikroplaster från stadens ytor till dagvatten och vattendrag. I ett förändrat klimat behöver vi också öppna icke-hårdgjorda ytor för lokalt omhändertagande av dagvatten som minskar effekter av hällregn och uttorkande värmeböljor. Stadens parker ska vara en tillflyktsort och en buffert för ekosystemtjänster i staden. Vi förstår att leriga gräsmattor är en utmaning ur ett skötselperspektiv men andra åtgärder kan och bör vidtas för att öka möjligheten att vistas i parkerna. Andelen grönyta på Norrmalm är mycket låg och ska därför inte minskas. Enligt Europeiska kemikaliemyndigheten, ECHAs rekommendation ska ägare och driftsansvariga mäta PAH koncentration och andra ämnen i gummigranulat som de använder. Denna information ska vara tillgänglig på ett förståeligt sätt. Skyltar ska sättas upp som informerar om risker och hur användarna ska bidra till att minska

spridningen av granulat. Spelare och ledare ska borsta av så mycket som möjligt på planen och på sig själva. Eftersom konstgräs används på förskole- och skolgårdar och även förskolor och skolor använder konstgräsplaner på idrottsplatser bör utbildning av stadens egen personal ske. När stadsdelen Norrmalm står inför ett reparationsbehov, och frågar efter rekommendationer så bör sådana finnas.”

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande ifrån nämndpolitiker i Rinkeby-Kista angavs av Benjamin Dousa m.fl (M), Asi Rebbati m.fl (L), Tomas Beer (MP), Banar Sabet (C) och Sofia Takho (KD), enligt följande:

”Majoriteten ställer sig bakom förvaltningens tjänsteutlåtande och vill därutöver anför följande. – Anpassat efter förvaltningens tjut. Plast i offentliga miljöer ska minimeras och vi vill i den mån det går undvika dessa material på lekplatser, förskolegårdar, skolgårdar, naturmark och parker. Dessa ytor kan istället utformas med naturmaterial. Vi ser mycket positivt på att dessa rekommendationer tas fram för att adressera problemet med spridning av mikroplaster från stadens ytor till dagvatten och vattendrag. I ett förändrat klimat behöver vi också icke-hårdgjorda ytor för lokalt omhändertagande av dagvatten och minska effekter av värmeböljor. Stadens parker ska vara en tillflyktsort och en buffert för ekosystemtjänster i staden. Vi förstår att leriga gräsmattor är en utmaning ur ett skötselperspektiv men andra åtgärder kan och bör vidtas för att öka möjligheten att vistas i parkerna. Detta är viktigt ur ett barnperspektiv och dessutom bör det sättas ut information om vad man gjort för process till besökare av idrottsplatsen eller dylikt.”

SLUT

Bilagor

- A. Rekommendation för konstgräs, gummigranulat och platsgjutet gummi samt dess bilaga: Förslag på kemikalie- och miljökrav vid anläggning av fotbollsplaner, multisportytor, idrottsarenor och lekytor som innehåller syntetiska material
- B. Remissammanställning och remissvar
- C. Utredningsunderlag (bilagor till kontorsremissen daterad 2018-06-12.)
 - 1. Beskrivning av syntetiska materialtyper för fotbollsplaner, multisportytor, idrottsarenor och lekytor
 - 2. Förslag på kemikalie- och miljökrav vid anläggning av fotbollsplaner, multisportytor, idrottsarenor och lekytor som innehåller syntetiska material

3. Naturvårdsverkets vägledning för anläggning, underhåll och skötsel av konstgräsplaner
4. Material som innehåller gummigranulat – rapport från kemikaliecentrum
5. Kemisk analys av gummigranulat – rapport från kemikaliecentrum
6. Fallskyddsgummi och konstgräs - en kunskapssammanställning. Rapport från Goodpoint
7. Återvunnet SBR-gummi. PM från kemikaliecentrum
8. Från lekvärde till mikroplast – rapport av Sofi Lindgren